

زیباشناسی بیانی قرآن کریم

نویسنده: فاضل صالح السامرائی

مترجم: دکتر عاطی عبیات

عضو هیأت علمی دانشگاه فرهنگیان

www.ketab.ir

عنوان و نام پدیدآور : زیباشناسی بیانی قرآن کریم؛ نویسنده فاضل صالح السامرائی مترجم عاطی عیبات، حسین الیاسی مفرد.

سرشناسه : سامرائی، فاضل صالح، ۱۹۳۲ - م. Sammarrai, Fadil Salih

عنوان قرارداد : مسئله بیانیه فی القرآن الکریم. فارسی

مشخصات نشر : اهواز: انتشارات علوم و فنون پزشکی اهواز، ۱۳۹۹.

مشخصات ظاهری : ۲۸۷ ص: ج۲.

شابک : ۹۷۸-۶۲۲-۲۴۹-۰۳۴-۸

وضعیت فهرست نویسی : فیپا

یادداشت : کتاب حاضر نخستین بار با عنوان "سؤالات بیانی از قرآن کریم (با رویکرد معناشناسی)" با ترجمه محمد جهانبگیری اصل توسط انتشارات زانکو در سال ۱۳۹۴ فیپا دریافت کرده است.

یادداشت : کتابنامه: ص. ۲۷۷ - ۲۷۹.

عنوان دیگر : سؤالات بیانی از قرآن کریم (با رویکرد معناشناسی).

موضوع : قرآن -- پرسش‌ها و پاسخ‌ها

موضوع : Qur'an -- Questions and answers

موضوع : قرآن -- مسائل ادبی -- معانی و بیان

موضوع : Rhetoric in the Qur'an

شناسه افزوده : عباسی، عاطی، ۱۳۵۸ - مترجم

شناسه افزوده : الیاسی مفرد، حسین، ۱۳۶۱ - مترجم

ده بندی کنگره : BP۶۵/۲

ده بندی دیویی : ۲۹۷/۱۰۷

شماره کتابشناسی ملی : ۶۰۶۶۳۱۴

زیباشناسی بیانی قرآن کریم

نویسنده فاضل صالح السامرائی مترجم عاطی عیبات، حسین الیاسی مفرد

ویراستار ادبی: دکتر عاطی عیبات

ویراستار و صفحه‌آرایی: مرضیه اعتمادفر

طراح جلد: محمد ساکی

ناشر: انتشارات علوم و فنون پزشکی اهواز

نویت چاپ: اول ۱۳۹۹

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

قیمت: ۲۵۰۰۰ تومان

اخطار

هرگونه چاپ و تکثیر (اعم از: زیراکس، بازنویسی، ضبط کامپیوتری، تهیه CD) از محتویات این اثر بدون اجازه کتبی از مؤلف ممنوع است. متخلفان به موجب بند ۵ از ماده ۲ قانون حمایت از مؤلفان، مصنفان و هنرمندان تحت پیگرد قانونی قرار می‌گیرند.

مرکز نشر و پخش: اهواز- امنیه- خیابان سقراط غربی جنب مجتمع تصادفات دادگستری- کوچه خاکسار- پلاک ۱۲۰

تلفن تماس: ۰۶۱-۲۳۳۲۸۹۳-۲۳۳۲۸۸۶ دوزنگار: ۰۶۱-۲۳۳۶۴۵۶۸

سخن مترجم:

قرآن کریم به عنوان کتاب آسمانی و معجزه جاوید پیامبر مکرم اسلام حضرت محمد (صلی الله علیه وآله و سلم) سند همیشه زنده حقانیت اوست. دامنه اعجاز آن از طلوع خورشید اسلام تاکنون امتداد یافته و استمرار خواهد یافت. قرآن کریم معجزه‌ای است؛ که با عقول و اندیشه‌های انسان سر و کار دارد، و اعجاز آن از گذشته تا به امروز دانشمندان حوزه‌های مختلف علوم، را به خود جلب کرده است.

قرآن، چشمه‌ای است زاینده و زلالی همیشه پاینده که پیوسته طالبان حقیقت را برخوردار و مسقان معرفت را در افسون خویش گرفتار ساخته است؛ قرآن، جویباری است جاری در بستر زمان که تشنگان هدایت دم به دم زلال از آن برداشته‌اند، اما همچنان از حرش و تلاطم چیزی از کف نداده است؛ یا دریایی است بیکران که گاه‌به‌گاه بمائیل متبحر، پشت‌گرم به جسارت خود، در اعماق آن فرو رفته‌اند، و گوهری گرانبها بر کف ان‌گش‌های از آن سر برآورده و غریو شادی در داده‌اند که گوهر اعجاز را یافته‌ایم، اما این دریا همچنان مرواریدهای درشت‌تر را برای گوهر شناسانی جسورتر در ژرفای خویش دارد، و هر که دیده بدان خیره کند جز به تحیر درماندن نصیبی حاصل نیست؛ بدین‌سان قرآن برفراز تنها قلّه رفیع سخن ایستاده و هر سخن بلندی را در کنار این رفیع کوتاه، و هر تلاشی را برای رسیدن به این فراز ناتوان دیده است. (مقدمه کتاب الإعجاز: بیانی للقرآن الکریم، ص ۱۶).^۱

قرآن کریم حس زیبایی شناسی را پیش درآمدی برای استواری فکری و اخلاقی قرار داده، بدین‌گونه که انسان در تربیت جمالی خود بدین سمت رود که این حس را برهانی عقلی و وجدانی بر وجود خدای سبحان بداند. با این مبانی، روشن است که

^۱ الإعجاز البیانی للقرآن الکریم، عایشه عبدالرحمن بنت الشاطبی، ترجمه حسین صابری، انتشارات

احیای حس زیبایی‌شناسی در قرآن کریم، به گونه‌ای فراگیر و با جنبه‌های گوناگون و متکامل است. این جا است که خداوند می‌فرماید: (وَلَقَدْ صَرَّفْنَا لِلنَّاسِ فِي هَذَا الْقُرْآنِ مِنْ كُلِّ مَثَلٍ فَأَبَى أَكْثَرُ النَّاسِ إِلَّا كُفُورًا).^۲ زیبایی‌شناسی قرآن کریم مبتنی بر اصل محکمی است که برخاسته از ساختار ویژه زبان قرآن است این ساختار، بیانگر نظم و پیوند میان موضوعات در شکل سازواره‌ای شده‌ای از مفاهیم است بر این اساس مفاهیم قرآن کریم در یک نظام معنی‌شناختی قرار دارد که به کارگیری واژه در یک نظام چندبانه معنی‌دار خواهد بود. از این رو برای کشف معنا، افزون بر روشن ساختن جایگاه واژه در فرهنگ لغت و قرآن، باید واژه را در حوزه‌ای از واژه‌های دیگر و در ترکیب میان کلمات جستجو کرد و ساختار هندسی آن را به دست آورد، در این صورت شناخت‌شناسی زیبایی‌شناسی قرآن در سایه ساختار هندسی با ارائه موضوع منسجم و سیستمی در کنار موضوعات و مفاهیم، معنا و مفهوم پیدا می‌کند. بنابراین، زیبایی‌شناسی قرآن مجید، مبتنی بر شناخت کشف لایه‌های کلام و دریافت پیام است و این در صورتی عملی خواهد بود که زبان قرآن و نظام معنایی پیوسته آن، شناسایی شود و عمق معانی و جنبه‌های ناشناخته آن که همواره در تفسیر درباره کشف و پرده‌برداری آن سخن می‌رود، شناسایی شود.

بر این اساس ساختار مهندسی کلمات در قرآن کریم به گونه‌ای است که با دقت شگفت‌انگیز بهترین واژگان و متناسب‌ترین کلمات را برآمده از تمام مناسبت‌های آوای و معنای در ساختار متن را در نظر گرفته است. این سبک چنان دقیق و حساب شده است، که پیکره‌ای به هم پیوسته‌ای را تشکیل داده که هر واژه در جایگاه فنی و مناسب بیان گشته و هر تغییری در آن هدفی ویژه‌ای به دنبال دارد. از این روست واژگانی که برای یک سوره گزینش شدند با روح و فضای سوره و موضوع مطرح در آن

^۲ و برآستی در این قرآن برای مردم از هر گونه مثال آوردیم تا راه یابند، پس بیشتر مردمان سر باز زدند و جز کفر و ناسپاسی نخواستند.

و نیز با بافت سخن تناسب کامل داشته و با یکدیگر هم از نظر نظام آوای هماهنگ و هم‌نوا هستند. و این مسأله به زیبایی شناسی قرآن اشاره دارد که منجر به اثرگذاری معنوی و خشوع و خضوع در دل عارفان و قرآن‌شناسان در هر زمانی بوده است، آنجایی که قرآن این موضوع را یادآور می‌شود: «وَإِذَا سَمِعُوا مَا أُنْزِلَ إِلَى الرَّسُولِ تَرَىٰ أَعْيُنُهُمْ تَفِيضُ مِنَ الدَّمْعِ مِمَّا عَرَفُوا مِنَ الْحَقِّ يَقُولُونَ رَبَّنَا آمَنَّا فَاكْتُبْنَا مَعَ الشَّاهِدِينَ» (مائدة: ۸۳).^۳ مصطفی صادق رافعی نویسنده‌ی مصری درباره‌ی این ویژگی قرآن می‌گوید: «هر کسی آیاتی از قرآن را می‌شنید، جز تسلیم شدن در برابر آن راهی نداشت. صدای خالص قرآن، همه اجزای مغز شنونده را لمس می‌کند و این همانند متنی که بر او سرازیر شده بود، نبود، بلکه همچون چیزی بود که در روح او، ذوب و آمیخته شود» (از ترجمه اعجاز القرآن والبلاغة النبویة، ص ۱۶).^۴ از این رو ساختار مهندسی کلمات در قرآن تربی به گونه‌ی است که با دقت خارق‌العاده‌ی بهترین واژگان و متناسب‌ترین آن‌ها با معانی مورد نظر را انتخاب کرده است لذا کشف لایه‌های درونی معنای کلمات قرآن کریم در رسیدن به برداشت‌های جدید از قرآن، نقش بصیرتی به‌سزایی دارد.

مترجم در ترجمه این اثر گرانبها سعی کرده به اندازه‌ی توان خویش آنچه را مؤلف "اسئلة بیانیه فی القرآن الکریم" برای خواننده عرب خود آورده است، ضمن رعایت اصل امانتداری در معادل‌گزینی سخن مؤلف در چهارچوب‌ها و قالب‌های معروف زبان فارسی، از شیوه ترجمه ارتباطی و نیز معنایی بهره‌جسته تا به آسان‌ترین حصول نویسنده را به قرآن پژوهان و دانشجویان وره پویان معارف قرآنی منتقل کند. هرچند به سبب دقت و دشواری این موضوع و از سوی دیگر بضاعت اندک مترجم این ترجمه را

^۳ و چون آیاتی را که به رسول فرستاده شده استماع کنند می‌بینی اشک از دیده آن‌ها جاری می‌شود، زیرا حقانیت آن را شناخته‌اند؛ گویند: بارالها، ما ایمان آوردیم، پس نام ما را در زمره گواهان صدق (او) بنویس. (مائدة: ۸۳)

^۴ مصطفی صادق رافعی، اعجاز القرآن و البلاغة النبویه، مصر: مکتبه التجاریة الکبری، ۱۳۸۱ق.

پیراسته از کاستی و گاه سستی نمی‌داند و البته، در کنار آن به برخورد بزرگوارانه خوانندگان و بویژه اساتید و صاحب نظران و نیز به راهنمایی آنان چشم امید دوخته است.

کتاب (اسئلة بيانية في القرآن الكريم) پیش رو مشتمل بر یک مقدمه و صد سؤال پیرامون نکات و ظرافت‌های بیانی در قرآن کریم می‌باشد، که نویسنده از طریق برنامه تلویزیونی «لمسات بيانية في القرآن الكريم» کانال ماهواره‌ی الشارقة و از طریق نامه‌نگاری به پرسش‌های مطرح شده جواب داده است.

والله الموفق

عاطی عبیات

۱۳۹۸